

مخبر

اخلاق، اجتماعی، فلسفی، تاریخی، ادبی مجموعہ

شیمدیك آیدہ بر نشر اولتور

مذہبات

- اجتماعیات درساری « مؤلفی محمد عزت » محمد علی عینی
- اسلام « صنعت » مصطفیٰ شکیب
- اون برنجی عصرده تورک منابع عرفانی « مدرسہ لار » مفتی ارغلی، احمد حکمت
- ملوکی طیفار (زادہ قر) قدیر حسین
- دینی ادبیات علی سعاد
- آسیانک روحی جامی
- ایکی مجهول شاعر احمد غلیل
- سپاونه قاضیسی اوغلی « شیخ بدرالدین » شرف الدین
- آناطولیده صیجاق، سوووق معدنی صو یوکارلاری م . شرف
- ابن خلدونده اجتماعیات ضیاء الدین قنبری
- حی بن یقظان « صوک » بابانہ زارہ، رشید

تہزادہ ہاشمی : اوقاف مطبعہ سی

۱۹۲۲ - ۱۹۲۰

اسلام

۸

صنعت

عرب صنعتی ده نیجه ایلك اول خاطره کن معماریدر . عربلر موسیقی ، تغنی ورقصه ده .
بیگانه قالمادیلر سه ده بو وادیده کی اثرلری معماریلری یاننده پکسونوک قابر . فضله اوله رقی
عرب موسیقیسی تاریخی حقنده کی وثیقه لر پک آزدر .

عربلر ده هیکل تراشی ایله رسم ، معمارینک ایچنده واکا خادم اولمشدر . رسم ایله هیکل
عرب معماریسنده ساده جه معماری تزیناتنه واسطه اولمقدن قورتولاماشدر . انسان
و حیوان صورتلری یایمق مردود و ممنوع قالمشدر . بونک سببی مسلمانلغک اک مجرد
بر وحدت الوهیته سالک اولماسیدر .

تورات دخی عینی وحدت الوهیت اعتقادیه هر درلو بشری و حیوانی تصاویری صورت
مطلقه ده نهی اتمشدی : « سن نه سماواتده اولانک ، نه ده ارض و دکزلرده کی مخلوقاتک رسم
وهیکلرینی یایماه جقسک . سن اولره نه سجده ایده جک ، نه ده خدمت ایده جکسک . »
اسکی بنی اسرائیلده رسم و هیکل تراشینک یالکز خط منخیلرله چیچک تزیناتنه
انحصار ایتدیر یله سنده کی امر دینینک شفاهی عنقه طریقله حضرت محمدک اوزرنده بر تاثیر
یایمش اولسی محقق کیدر .

قرآن کریم بو ممنوعیتلری او قدر صریح ذکر ایتمه مشدر . از جمله بو بایده کی نهی شودر :
« ای مؤمنلر ! ... انصاب ... شیطانک عملندن بر «رجس» در ؛ بوندن حذر ایدیگز ؛
فلاح بولورسکیز » بو آیتده انصاب کله سی بر عبادت ایچون دیکلیمش مقدس طاشلر معناسنه در .
بالآخره عنقه بو کله نک معناسنی طاش اوزرینه یونتولمش صورتلرله هر درلو ذوی الحیات
رسملرینه تشمیل ایله دی ؛ اودرجه که تام معناسیله صوفی مسلمانلر سطرنج او یوننک طاشلرینی
بیله انسان ، حیوان شکل و صورتلرندن تجرید ایتدیلر .

رسم وهیکل مکروهیتی بلااستنا بوتون اسلام مملکتلرنده جاری اولمشدر . بو بایده .
یکانه استثنا بعضی اولیا تر به لرنده کورولن براق محمدینک رسمیدر . براق محمدی بورسملر ده
باشی قادین قویروغی طاووس قانادلی برآت کبی کوسترلمشدر .

یالکیز عجم و هند مسلمانلری مذکور آتی بر آز دها کنیش تفسیر ایدره ک میناتور
رسملر یا پمشلردر . بو رسملرده انسان و حیوان صورتلری واردر . « بریتیچ موزه سی » نده
بو میناتورلرک اک نفیسلری واردر .

*
**

عرب معماریسینک منشألری تدقیق ایدیلیرسه کورولور که بو صنعت اونلرده دین کبی بر شی
اولمشدر . عربلر معماریلرینک عناصر و مبادیسفی احتیاجلرینه توفیق ایدره کدن اول
خارجدن آلمشلسده روح ملیرینه یابانچی قالان بو تمیل اوزرنده چوق کچمه دن
فوق العاده ابداعی یکی بر معماری یاراندیلر . نته کیم دین محمدی ده بویله اولمشدر .
ایلك عرب معماریسى بیزانسواریدر . عربستانک پیغمبری ظهور ایتدیکی زمان
بیزانس معماریسى شرقده بوتون شعبه سیله تشکل ایتشدی . ایلك مسلمان فاتحلر سرعتلی
فتوحاتلری آره سنده یاییله جق جامع و سرایلره موده ل اولق اوزره معمارلرینه بیزانس
آثارینی کوسترمشلردی . فقط بو تقلید صنعت تمیز و تفرد ایتمکده چوق کچیکمه دی .
هر ایکی دینک یکی بر معماری کتیردیکی بو صورته ده بر کره دها ثابت اولیوردی . یپ
یکی عرب معماریسینک اک بارز صفت ممیزه لرینی بر آز آشاغیده عرض ایده جکم .
اسلامیتک مبادیسنده کی معماری اثرلر فتح ایدیلن منطقه لرده بولونان بیزانس اسلوبلرینک
برو آداپته لری اولمشدی .

عجمستانده کی مسلمان آیده لرنده اسکی عجم معماریسینک ایزلری پک بارزدر . اورته
آسیا ایله هندستانده کیلرده بو قطعه لرک مختلف اسلوب معماریلرینک ایزلری کوزو کور .
الحاصل مسلمان معماریسى نزهیه کیتمشسه محلی خصوصیتلرله آشیلاشمشدر .
ایلك جامع انموذجی مکیه متوجه کوچوک قاپولرله چوریلش و ایچنده آبدست آلمق
ایچون حاووضی بولونان بر حاویدر .
اسلامیتک عربستانی آشان ایلك فتوحاتنده مسلمانلر خرسیتیان کلیسالرینی جامعه تحویل
ایتدیلر . شامده کی بویوک جامع ایله قدسده کی « مسجد اقصی » بو قییلدندر .

*
**

عرب صنعتی یدنجی عصر میلادی ایله اوننجی عصر میلادی آره سنده تشکل ایدر .

قدسده کی «جامع عمر» ایله قاهره ده کی «عمرو» و «طولون» جامعلری واسپانیاده کی «قرطبه جامی» بودورده وجوده ککشلردر .

بوصنعتک صفت ممیزه سی هر شیدن اول آتاعلی شکننده کی کمرلردر . عرب کمرلری او طرزده دستکار اوزرنده دیکه نیرکه بونلرک اینجه لکی عربلرک چادیر قازیقلرینی خاطر لاتیر . اسکی عرب قبلری آشاغیسی دار و تپه سی کنیش اولمقه تمایز ایدر . بو شکلی مبالغه ایدر سهک مسلمان و عجم آبدلرینک صوغان باشنی آ کدیران قبلری میدانه چیقارکه بونلر او قدر ظریف دکلدردلر .

مناره لره کلهجه بونلرک شکلری متنوع اولمشدر . اسپانیا و آفریقا مناره لری مربع شکننده درلر [اک اسکی مناره نمونه سی بونلردر] عجم مناره لری مخروطی ، تورک مناره لری تپه لری خونی شکننده اولمق اوزره اسطوانیدر .

عرب معماریسینک دیکر بر خصوصیتی ده تزیناتک فیض تنوع و عجائبیدر . بوسایه ده درکه عرب معماریسینی بسبتون آری بر ذوق ویرر . عرب معمارلری چپلاق زاویه لرله یکرنگ سطحلردن حظ ایتمزلر . بونک ایچون رنگارنگ تزینات و درلو درلو اویمه لرله بزه نمشدر . اک چوق سودکاری رنگلر قرمز ، ماوی ، صاری ، یشیل و آلتون رنگیدر . بوتون اسلام معماریسینی ایله تذهیبجیلک و خالیجیلغنده بو رنگ شهوتی کورولور . تزینات دها چوق مستقیم ، منحرف و کره پارچه لری کی هندسی شکللردن مرتبدر .

عرب معماریسینک کتیردیکی ابداعیلک و فوق العاده لکلردن بری ده « پانداتیفلر » ایله « آرابه سک » لردر .

پانداتیفلر ، گوشه لری تزین ایدوب وقات قات قونولمش آری قوغانلرینی آ کدیرر . آرابه سکلر حسن خط ایله یاپیلمش تزیناتدر . اسپانیاده کی بعض اسکی حورالرده عبرانی حرفلریله یاپیلمش اوله رق راست کلینن تزینات ایله عربلرک آرابه سکلی مقایسه ایدیلنجه ایکنجیلرک فاشیقی پک بارز بر صورتده کوزه چارپار .

بونلره ستونلرک چوق متنوع باشلقلرینی ، رنگلی دوشه مه لری ، موزائیک و چینیلری و دها بوکا مائل عرب معمارلرینک تمیل ایدیتدکلری بیکرجه کوزه لکلری بر آرایه طوبلار سه کز عرب جامع ، مدرسه ، چشمه و شهر قاپولری کی آبدلرینک خصوصیت معماریه لرینی کوز اوکنه کتیره بیلیرسکنر .

حقیقتندن اصلاً شبهه ایتمه رك دینه بیلیر که عرب اسلوب معماریسی دائماً ظرافته استناد ایتمش و ظرافته بزه مشدر .

صنایع تزئینیه استاد لرندن (ش . بلانق) ، عرب اسلوب معماریسنک ممتاز خطلرینی واشتقاق ایتمدیکی بیزانس صنعتندن تمایز نقطه لرینی شویله تلخیص ایدیور :

« خلاصه اکثریا تزئین مقصدیله آت نعلی کمر لوله بیضی قهبلر اتخابی ؛

« ستلاقتیت دنیلن پاندانتیفلر ؛

« اشکال هندسیه قبارمه لرینه وجوده کتیر یان مختلف النوع ستون باشلقلری ؛

« قبه و کمر لوله داخللرینی تزئین ایدن اینجه ایشله مه لرله آژورلی آرهلقلر ؛

« خارجاً فوق العاده آز منفذلر و دیوارلرک ساده لکی ؛

« داخلأ بوتون سطحلرده ازهار و اشکال هندسیه دن مرکب ، الوان و یال دیزلرله تجسم ایتمدیرلمش طاشقین بر تزینات ؛

« حیات حیوانیه بی خاطر لاته جق هر درلو خطوطدن اجتناب ؛

« تزینات حاله کتیرلمش و حیوان صورتلری یرینه تفکرک افاده سی اولارق اقامه ایتمش کوزل یازیلر ؛

« ایشته بیزانس معماریسیله مقایسه نتیجه سنده عرب معماریسنک اسلوبینده بارز و متمایز اولان خصوصیتلر بونلردر .

« موثوق عرب آثار معماریه سی اسپانیا ایله مغربده در . بونلردن « قرطبه جامعی » ک باشد بر اثر در . « حرناطه ده کی » الحمرای سرانی « ده عینی پایده در . (۱۳) نجی ایله (۱۴) نجی عصر میلادی آره سنده یایلمشدر .

مصطفی شکیب

